

Heimevernets krigføring i brennpunktet igjen

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Unighet om hvor langt HV kan gå i gerilja-krig

TAPELIG KRIGSLEK I ØSTFOLD HAR ALVORLIGE PERSPEKTIVER

Den hadde unektelig et komisk skjær over seg, den meldingen som forleden kom fra «Øvelse Vinter II» om det sabotasjeangrepet Heimestyrkene hadde iverksatt mot divisjonskommandoen til oberst Aage R. Pran. I første omgang måtte det kalle på lattermuskulene, at obersten dagen etter at han notorisk var sprengt i lufta, erklærte at han ville ta sognepresten og herredstyret som gisler. I tilfelle nye overgrep fra Heimevernet, ville gislene bli skutt, og den represallie-tørstende oberst ville også av 10 hus hvis ikke Heimevernet oppførte seg pyntelig.

Den første reaksjonen var, som sagt munterhet, ut fra den erfaring vi etter hvert har fått, at det fins ikke grenser for de speidergutt-leker offiserer kan tre på under feltøvelser.

I den saken har et langt alvorligere perspektiv, som det er all grunn til å se nærmere på, og som det også er grunn til for de ansvarlige myndighetene å drøfte

inngående for å skape klarhet. Ser en på oberst Prans represallie-tiltak, innebærer det en alvorlig underkjenning av en av Forsvarets fire våpengerener, nemlig Heimevernet. Ved sin opptreden har obersten satt fingeren på spørsmålet om Heimevernet i visse situasjoner virkelig blir anerkjent som regulære soldater etter folkeretten. Obersten har til og med gått et skritt lenger. Ved å true med disse tapelige represalliene har han faktisk slått fast at Heimevernet i visse situasjoner ikke kan betraktes som regulære styrker etter folkeretten. Det er en alvorlig beskyldning mot Heimevernet, og noe som nok også en eventuell fremtidig fiende vil merke seg.

Nå sier riktignok oberst Pran til en morgenavis, at han har satt seg i en eventuell fiendes sted. Obersten tror en fiende ville ha reagert på denne måten overfor Heimevernet, fordi Heimevernets soldater under «krigen» i Østfold har opptrådt i uniform om natten, men som sivile folk om dagen. Obersten viser både til tyskernes reaksjon på en slik krigføring her i landet og i Jugoslavia under siste krig. Da det kan være tvil om hvor vidt en fiende vil godkjenne en slik krigføring fra Heimevernets side mener obersten det bør drøftes om obersten det bør drøftes om HV i det hele tatt bør drive denne form for krigføring, eller om ikke HV til enhver tid bør skal oppføre som regulære soldatstyrker i uniform.

— Fortsettelse fra side 1 —

Heimevernets - - -

— Fortsettelse fra 1. side —

Og her er vi ved en annen alvorlig side ved saken, nemlig spørsmålet om hvor langt HV kan gå i sin krigføring. Dette spørsmålet slutter seg for så vidt naturlig til den debatten Dagbladet nettopp har hatt omkring HV's krigsmetoder, og det bør være riktig at de ansvarlige myndigheter også ofrer denne siden alvorlig oppmerksomhet og skaper klarhet over hvor grensene skal gå.

Det er tydelig at vi her er inne på et grenseområde. Det er umulig å få noen autoritative uttalelser som setter tingene på plass, og det understreker igjen at forholdet bør bli tatt opp til alvorlig granskning.

I Heimevernets stab får vi opplyst at Heimevernet mener å ha sitt på det tørre, etter de hjemler som gis i det internasjonale landkrigsreglementet og etter reglene i Genève-konvensjonen av 1949. Heimevernet mener at det oppfyller de betingelser som der stilles opp.

Oberst Aage Pran er altså av en motsatt mening i dette spesielle tilfelle. Og når de lærde strides, er det all grunn for de ansvarlige til å sette tingene på plass.

Vil angripere anerkjenne en HV-mann som soldat?

Spørsmålet aktuelt etter oberst Prans «trusel»

Fra Morgenbladets utsendte medarbeider.

HEMNES, torsdag. — Divisjons-sjefen, oberst Aage Prans «beslutning» om å ta 200 gisler i Askim og Mysen etter Heimevernets aksjoner, har fremkalt en frisk diskusjon. Oberstens ordre kom ikke engang så langt som til papiret, og det er selvsagt unødvendig å si at både

lensmann og prest og klokker i de to kommuner fortsatt går fri og franke omkring. Men var det — med tanke på en eventuell fremtidig krig — psykologisk riktig på denne måten å antyde at vårt Heimevern ikke oppfyller de betingelser folkeretten stiller en væpnet organisasjon? Og er det nødvendig å legge inn momenter som dette — som minner litt for meget om de tyske metodene under krigen — i en forholdsvis fredelig norsk vinterøvelse?

Til dette er å si at selve meldingen om «beslutningen» som ble gitt helt offisielt var uheldig i formen. Det som forelå var at divisjonssjefen sammen med sine underordnede hadde diskutert hva en eventuell fiende ville kunne finne på av motforholdsregler etter et angrep som det Sønstebysgruppen hadde utført onsdag. Divisjonssjefen og hans stab kom til at det var sannsynlig at det ville bli tatt

9

Fort. side 5.

Forbud mot tortur Moseid ber om at Genfkonvensjonene kommer opp til snarlig behandling i Stortinget

Ved stortingsmøtets slutt i går forlangte Moseid (b) ordet, og bad at Stortinget med det aller første måtte få en utredning om Genferkonvensjonene og Norges stilling til spørsmålet om et generelt forbud mot tortur. Foranledningen til at Moseid tok opp saken var skrevet fra Norsk samband av politiske fanger som har vært til behandling i utenriks- og konstitusjonskomiteen, og som i går enstemmig ble oversendt regjeringen, etter forslag fra presidenten.

Moseid opplyste at han allerede i komiteen hadde forlangt en tilføyelse hvor det ble krevd en utredning av departementet, og at saken siden ble tatt opp i Stortinget. Jeg gikk den gang ut fra, sa Moseid, at dette kravet ville bli etterkommet straks — men nå først kom altså dette at saken skulle oversendes regjeringen.

Nå er jeg imidlertid blitt gjort kjent med at generalsekretær Trygve Lie i et skriv til viseformannen i Fangesambandet har gjort oppmerksom på at de spørsmål som det her dreier seg om — bannlysing av tortur — er henvist til behandling i FN's hovedforsamlings 7. sesjon som nå står for døren. Det gjøres oppmerksom på i dette skrivet at hvis man vil oppnå noe må alle henvendelser være kommet fram innen 1. juni. Det er derfor ingen tid å spille, sa Moseid, og han ville henstille til presidentskapet å få saken fram for Stortinget så snart som mulig.

Presidenten, Wiik, fant at det vedtak Stortinget gjorde ved møtets begynnelse var fullt forsvarlig. Det var også hans oppfatning at departementet måtte komme med en slik redegjørelse så snart som mulig.

gisler, ov at det f. eks. ville bli kuhngjort at for hver av de egne soldatene som blir drept av gerilja-soldater ville et av gislene bli henrettet og ti hus brent.

Oppfatningen som lå til grunn for dette bunner i tvil om hvorvidt en virkelig angriper vil anerkjenne en HV-mann som soldat når han om dagen beveger seg som sivilperson, mens han om natten tar på seg uniform og deltar i gerilja-angrep. Oberst Pran fremholder for Morgenbladet idag at man i denne forbindelse også bør ta opp spørsmålet om denne form for krigføring fra HV-avdelingens side i det hele tatt bør drives.

Hvis ikke hele det okkuperte området er evakuert fullstendig av sivilbefolkningen. Er heimevernsmannen i uniform hele dagen og mobilisert på vanlig måte, er imidlertid saken klar, sier obersten. Men vi har under øvelsen støtt på sivile som går med uniformer i ryggsekken og vi bør vel være oppmerksom på også under våre øvelser at reaksjonen på snikskytteri kan bli ganske skarp. Det er nok å minne om tyskernes fremferd i Jugoslavia under siste krig og her i Norge også for den saks skyld. Jeg tror det ville være gunstig om det ble arrangert en øvelse som helt og holdent tok sikte på studium av gerillakrigens problemer.